

*Рецензент
Шевченко В.М.,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник*

**ВИХОВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ, ПРАЦІ В
ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ**

Ніна Максименко

В статті йдеться про навчання самообслуговуванню та праці дошкільників з порушенням слуху, розкривається поступове прищеплення елементарних і більш складних умінь і навичок, а також про особливості їх виховання у різних вікових групах та підготовку їх до школи й самостійної діяльності.

Ключові слова: дошкільники з порушеннями слуху.

**ВОСПИТАНИЕ НАВЫКОВ САМООБСЛУЖИВАНИЯ, ТРУДА
ДОШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА**

В статье речь идет об обучении самообслуживания дошкольников с нарушениями слуха, раскрывается постепенное привитие элементарных и более сложных умений и навыков, а также об особенностях их воспитания в разных возрастных группах и подготовки их к школе и самостоятельной деятельности.

Ключевые слова: дошкольники с нарушениями слуха.

**NURTURING SELVHELP SKILL LABOR CHILDREN WITH HEARING
IMPAIRMENT**

The article refers to the self study and work preschoolers with hearing, reveals the gradual inculcation of basic and more advanced skills, as well as the characteristics of their education in different age groups and prepare them for school and self-employment.

Keywords: preschool children with hearing impairment.

Трудове виховання маленьких громадян починається вже з перших років життя під час перебування в дитячому саду. Підготовка дошкільника до самостійної трудової діяльності і є одним із завдань дитячої установи. При організації педагогічного процесу елементарна трудова діяльність дошкільників з порушеннями слуху впливає на розвиток особистості, її розумових здібностей, естетичного смаку. Праця є ефективним засобом гармонійного всебічного розвитку. Творча робота розвиває мислення, сприяє формуванню сенсорних уявлень, розвиває рухливість, моторику рук, активізує увагу, спостережливість, виховує волю, естетичні здібності.

Вихователь формує зацікавленість у діяльності, закладає початкові навички в праці, привчає працювати самостійно, усвідомлено, цілеспрямовано, виховує вміння спільно працювати разом з іншими дітьми й дорослими, помічати дії сусіда. Дорослий стимулює активне спілкування, виконання дій зі старшими, один з одним, самостійно.

Велике педагогічне значення на заняттях мають розумові й фізичні зусилля, які дитина витрачає при виконанні дій. Самообслуговування сприяє розв'язанню важливих завдань, розвиткові передумов до оволодіння простою, повсякденною діяльністю і активізації мовної, розумової праці, формування зацікавленості до власних трудових умінь і навичок.

Основним змістом праці дошкільників з порушеннями слуху є самообслуговування. Цей вид праці вимагає від малюка затрати фізичних, розумових зусиль, зосередженості, вироблення певної послідовності в діях.

Самообслуговування як вид трудової діяльності здійснюється на всіх роках перебування в дитячому саду і починається вже з ясельного періоду, коли дворічного малюка вчать дотримуватись правил гігієни під наглядом, керівництвом дорослих. Це – вміння дітей дошкільного віку самостійно знаходити своє місце в спальні, вміти самостійно вдягатися і роздягатися, умиватися, тримати в чистоті свій одяг, місце, прибирати після себе іграшки. Саме цей вид праці переважає в молодшій групі в дитсадочку. Діти такої групи вже прагнуть до самостійності, але ще не мають умінь і навичок

самообслуговування. Тому основним завданням вихователя є прищеплення цим дітям елементарних навичок самообслуговування. Прищеплюються навички певної поведінки за столом під час їжі, занять, акуратності а також поведінки в інших приміщеннях, уміння берегти свої речі.

Вихователь в своїй роботі повинен враховувати особливості дитячого віку, своєрідність розвитку дитини з порушеннями слуху, умов її життя в сім'ї до дитячого саду. В цьому віці дитина без батьків і в новому оточенні розгублена, безпорадна в побуті, в самообслуговуванні. Це можна пояснити тим, що в неї навички праці ще не сформовані, а батьки зайвою опікою замінили виховання елементарних, необхідних навичок самообслуговування власною працею.

У дитячому саду всі навички й уміння формуються на основі наслідування дорослих. Отже вихователі, батьки повинні терпляче привчати дітей до простої елементарної праці. Виконання дій вихователь супроводжує словом, показом табличок зі словами, щоб одночасно з формування певних трудових навичок формувати лексичне поняття.

При формуванні навичок самообслуговування в спеціальних дошкільних закладах здійснюється система вправ на розвиток дрібної моторики: нанизування кілець на шнурок, викладання узорів із мозаїки, зернят пшениці, гороху, кукурудзи, квасолі і т.п.; нанизування кульок на палички; розбирання і збирання пірамід, мотрійок, шнурування стрічки і т.п. Ця робота проводиться індивідуально, а надалі фронтально у формі ігор: „Хто перший?“, „Хто швидше?“ тощо. Так вихователь, пропонуючи виконувати дії, тренує, перевіряє формування навичок дітей і в процесі їх діяльності закріплює назви предметів, дій, мовлення.

Для закріплення словника використовуються окремі слова, фрази щоденної звичайної мови, а знайомий мовленнєвий матеріал діти промовляють усно.

Поступово формуються перші трудові навички, пов'язані з щоденним самообслуговуванням, які створюються за показом дій дорослих, спільне

виконання цих дій. При спробі дитини самостійно виконати роботу, доступну віковим особливостям і можливостям, вихователь заохочує і дає позитивну оцінку дошкільнику.

На перших порах малюкам важко виконувати роботу, але навіть від дітей молодшої групи можна вимагати виконання режимних моментів, процесів, поступово привчаючи їх діяти організовано, разом; виділяти, що треба зробити спочатку, а що потім і чому. Наприклад, при умиванні треба спочатку підкотити рукава сорочки, щоб не замочити їх, а потім мити руки. Далі вже вмивати обличчя чистими руками і т. п. А от перш ніж йти на прогулянку необхідно привести в порядок групову кімнату. Поставити стільчики на місце, прибрати іграшки. Таким чином поступово діти привчаються до послідовності дій в роботі.

У формуванні цілеспрямованої діяльності, в розвитку навичок, умінь важлива активність вихованців. Діяльність дитини зумовлена вимогами вихователя, щось виконати індивідуально; принести рушник, м'яч, подати серветку, скласти одяг, помити руки, поставити стілець на потрібне місце в т.п. Виконання таких доручень має короткочасний характер, але дозволяє дитині проявити себе, відчувати задоволення після вірно виконаної дії, завдання, позитивної оцінки й схвалення її праці дорослих. Мотиви до праці поступово створюють позитивний стан, готовність зробити щось корисне. При цьому особливу увагу треба приділити вихованню інтересу до праці, бажання брати участь у виконанні тих чи інших доручень дорослого.

Важливо не тільки вчити дітей в самообслуговуванні, а й перевіряти, як вони виконали цю роботу. Треба оцінити її, щоб малюки зрозуміли, що вони роблять дуже потрібну роботу, в тому числі й для оточуючих. Наприклад: діти залишили неприбраними іграшки – няні важко, незручно мити підлогу. Це виховує відповідальність доводити роботу до кінця, виховувати турботливість, почуття відповідальності перед іншими.

Самообслуговування вимагає нескладної, але чіткої організації праці, систематичної участі дітей у виконанні своїх обов'язків. Після миття рук,

дитина ретельно витирає їх рушничком, а потім вішає його на своє місце. Чіткий, розмірний розпорядок – це одна з тих культурних звичок, яку потрібно виховувати в дитині вже з ранніх років життя.

Діти середньої груп, крім закріплення раніше засвоєних навичок самообслуговування, набувають нових і проявляють більшу самостійність в умиванні, одяганні, прибиранні, вчаться допомагати один одному. Вони вчаться звертатися за допомогою не тільки до вихователя, няні, а й до товаришів, дякувати за допомогу, усно користуючись знайомими фразами.

Одноманітність процесів знижує інтерес дітей. В даній віковій групі необхідно застосовувати заохочення, об'єктивні оцінки діяльності, похвала. Аналіз результатів праці, оцінка роботи ефективно діють на виховання у дітей бажання виконати свої обов'язки краще, швидше. Поступово самооцінка допомагає виконувати свою роботу, тобто здійснювати самообслуговування більш свідомо.

В середній групі на основі простих підходів до елементарного планування дій дошкільники поступово готуються перейти до більш складних форм планування в роботі. Треба мати на увазі, що без навчання довго не складається вміння планувати роботу. Не тільки в молодшій, але й у середній групі праця ще довго зберігається примітивним маніпулюванням предметів. При відсутності спрямованості, планомірності діяльність дітей є хаотичною. Вихователь перш за все спланує, скерує увагу дітей на послідовність дій, які приведуть до кращих результатів праці.

На другому році навчання дошкільників вводиться чергування в їдальні, в групі. При самообслуговуванні діти виконували роботу для себе, а чергування – це робота для себе і для інших, для колективу. Чергування як форма трудового виховання ставить своєю метою обов'язкове виконання дітьми різноманітних видів праці, спрямованої на обслуговування дитячого колективу. Дотримання черговості в організації чергувань дає можливість кожній дитині закріпити трудові навички, відчути відповідальність перед

колективом, проявити організаторські здібності, встановити мовне спілкування з дорослими та дітьми.

Сурдопедагог і вихователь організують чергування дітей на заняттях (вранці, ввечері), в спальні, в їдальні, туалетній кімнаті, в куточку живої природи, на прогулянці, майданчику. Кожний черговий повинен знати свої обов'язки, вміти розповісти про виконану роботу. Вихователь привчає чергових працювати старанно, охайно, виконувати доручену справу, користуватися знайомими словами, фразами. Наприклад: обов'язок чергового вранці до заняття зволожити губку (ганчірку) і витерти нею дошку, допомагає сурдопедагогові підготувати, роздати необхідні посібники, шикує дітей, заводять їх до групи. Черговий разом з іншими дітьми заповнює за доручення учителя стенди новими картками. Стенди: яке сьогодні число. Який сьогодні день тижня. Хто черговий сьогодні тощо.

Обов'язок чергового в групі допомагати вихователю накривати стіл у їдальні. В молодших групах виконують нескладні завдання: поставити серветки на кожний стіл, розкласти ложки.

Чим доросліший дошкільник, тим складніше завдання, крім сервування столу, він ставить на стенд карточки – назви страв, які діти будуть вживати на сніданок, обід, полудник, вечерю.

Старша і підготовча група продовжують роботу з самообслуговування, удосконалюють раніше набуте, закріплюють, формують уміння, бажання підтримувати порядок в груповій кімнаті, на заняттях.

Іноді вихователь для закріплення у дітей побутових знань і трудових навичок організовує різні ігри. Наприклад: ігри „Накриваємо на стіл”, „Приготуємо самі страви” проводяться з метою закріплення назв посуду, блюд, страв, а також уміння правильно сервувати стіл до сніданку, обіду, полуднику, вечері. В формі занять закріплюються навички накривання на стіл, деяких трудових процесів у природі, в куточку природи зокрема, копають, саджають, поливають, сіють.

Ті трудові процеси, які необхідно показати дітям (робота з новим інструментом, послідовність дій при посадці в ґрунт та ін.), проводяться одночасно з всією групою. Надалі аналогічну роботу доручають невеликій групі дітей. Вихователю варто контролювати діяльність кожної дитини, оцінювати результат її праці. За такої умови якість праці вища.

В процесі трудового виховання дошкільників знайомлять з працею дорослих. Формування уявлень про працю дорослих сприяє ознайомленню з характерними її особливостями. Дорослі створюють необхідні для життя предмети, працюють не тільки для себе, але й для інших. Працюють добре, тому що їх праця потрібна людям. Наочний приклад діти спостерігають в дитячому саду. Двірник прибирає навколо дитячого садка, підмітає і поливає майданчик для дітей. Повар готує їжу. Будівельники будують будинки для людей і т. ін.

Дошкільники старшого віку в звичайних ситуаціях, в щоденних справах привчаються самостійно ставити мету колективної праці:

- привести в порядок книжки, іграшки на полицях;
- зробити простий ремонт книжці (підклеїти сторінки тощо);
- прання лялькового одягу тощо.

Одна з форм організації самообслуговування старших дошкільників – включення їх у навчання дітей молодших груп елементарним умінням. Старші діти вчать слідкувати за чистотою одягу, помічати не якісно зроблене, умінню підійти до старшого і попросити ліквідувати недолік і т. п.

Оволодіння дітьми навичками самообслуговування виявляються дуже значним для зближення дошкільнят, для досягнення своїми силами більш високих результатів і в інших видах діяльності. Привчання дошкільників з порушеннями слуху до самообслуговування є дуже тривалим і складним процесом, який вимагає від дорослих дотримання певних умов:

- суворе, обов'язкове виконання в дитячому саду режиму життя дитини, бо тільки чіткий режим позитивно впливає на нервову систему

дошкільника, сприяє до організованості, необхідності виконувати трудові дії в один і той же час, у певній послідовності;

- постійно в єдності вимог усіх дорослих, у тому числі й у сім'ї для трудової діяльності дітей. Обов'язковою умовою вироблення навичок самообслуговування є мовленнєве спілкування дорослих і дітей, коли дошкільники можуть виконувати дії за словесною інструкцією і вчаться розповісти про виконані дії.
- самообслуговування, посильна праця дозволяє закріплювати інтерес дітей до цих видів діяльності, бажання все робити самим (пришити гудзика, попрацювати носову хусточку тощо), виховує ініціативність, діловитість.

Праця дітей у дошкільному саду організовується як діяльність, результат якої є життєво необхідним. Ця діяльність поступово відокремлюється від гри, обособлюється від занять і набуває самостійного значення на всіх щаблях дошкільного віку.

Дослідження, проведені з трудового виховання і з деяких питань готовності дітей до шкільного навчання, показують, що важливою умовою для переходу до більш високого ступеня діяльності, тобто до навчання, є виховання у дітей здібностей систематично виконувати посильні обов'язки. Коли діти до кінця навчання у дитячому садочку добре справляються зі своїми нескладними справами, можна вважати, що вони підготовлені до виконання більш складних обов'язків, які покладе на них школа.

Література.

1. Н.И. Белова. Специальная дошкольная сурдопедагогика. – М.: Просвещение, 1985. – 128с.
2. Л.А. Швайка. Організація трудової діяльності в дитячому садку. – Х.: вид. група «Основа2, 2008. – 187с.
3. Воспитание дошкольников в труде / В.Г. Нечаева, Р.С. Буре, Л.В., Зашк и др., Сост. Р.С. Буре; под. ред. В.Г. Нечаевой. – 3-е изд., и доп.- М.: Просвещение, 1983. – 207с.
4. Виховання і навчання дітей дошкільного віку з вадами слуху /за ред. Л.І. Фомічової, Л.О.Малини. – К.: УЗМН, 1997. – 365с.

